

MATERIALIA

KNIHOVNY NA ZÁMKU KONOPIŠTĚ*

Petr Mašek (Praha)

The Libraries at Konopiště Castle

Abstract: The first library at Konopiště Castle was built by František Karel Přebořovský of Kvasejovice at the turn of the 18th century, but it was later scattered and its traces can be found in various places. After the sale of the castle in 1887, the second library, established by the counts of Wrtba, was moved to Křimice Castle. The current library was founded by the new owner of the castle, Archduke Franz Ferdinand of Austria. He had brought to Konopiště an older library created by the counts of Fünfkirchen and the counts of Stadion-Warthausen from Chlum Castle near Třeboň. He also added the library of his father, Archduke Karl Ludwig. Franz Ferdinand received a number of books as gifts from their authors. He supplemented some fiction books with evaluation notes. The library contains legal, political and historical works, especially on the history of Austria and the Habsburg dynasty, as well as works on hunting, natural sciences and militaria. It can be assumed that the library was also enriched by his wife Sophie, Duchess of Hohenberg, and their children, who signed mainly textbooks and works for youth.

Keywords: Konopiště – castle library – Habsburg – Archduke Franz Ferdinand of Austria – early printed books

Úvod

Předkládaná studie přináší popis knihoven, které v průběhu několika minulých století vznikly nebo byly umístěny na zámku Konopiště. Původní knihovny hrabat Přebořovských a Wrtbů v minulosti zmizely, v případě Přebořovských zcela, v případě Wrtbů byla knihovna odstěhována do zámku Křimice. Po zakoupení Konopiště arcivévodou Františkem Ferdinandem d'Este zde vznikly, či sem byly převezeny další knihovny, které jsou na zámku dosud. Velmi netypickým příkladem je pak knihovna důstojníka SS Kurta Knoblaucha, která se zde ocitla v době druhé světové války.

Knihovna Přebořovských z Kvasejovic

Konopiště zakoupil v roce 1701¹ František Karel hrabě (od roku 1694) Přebořovský z Kvasejovic (1644–1723)² a vybudoval zde knihovnu. Své knihy označoval osobními vpisky, např. „Ex lib: Franc: Prehorowski L. B. de Quaseg.“

nebo „Ex Bibliotheca Prehorowskiana“, které nalezneme např. na několika dílech Bohuslava Balbína.³ Část knihovny Přebořovských se později dostala, pravděpodobně odkazem, do kláštera benešovských piaristů, který František Karel založil.⁴ Po zrušení kláštera se knihy dostaly do různých fondů, např. do Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, do soukromých sbírek,⁵ do zámecké knihovny na Buchlově, část se dostala zpět na Konopiště, a odtud byla spolu s vytvořenou novou knihovnou hrabat Wrtbů později přestěhována do Křimic.⁶ Několik knih na Konopišti zůstalo dodnes. Jde o tisky ze 40. – 90. let 17. století, většinou náboženského obsahu v němčině, latině, *Nový zákon* z roku 1677 je v češtině. Vedle těchto titulů je ovšem vpisky Františka Karla a piaristů označena též M. Zeilerova *Topografie Alsaska* z roku 1644 nebo J. Furtenbachova kniha o střelných zbraních z roku 1643. Karel Jaroslav Obrátil⁷ publikoval alianční heraldické exlibris s textem „MARIA ANNA GRÄFFIN PRZEHORSOWSKI GEB. GRÄFFIN PALFFY“. Jde o Marii Annu Františku hraběnku Přebořovskou rozenou

* Text je jedním z výstupů projektu *Virtuální rekonstrukce rozptýlených provenienčně bohemikálních knižních celků v tuzemských i zahraničních knihovnách* (č. DG18P02OVV009) financovaného Ministerstvem kultury ČR v rámci Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity (NAKI II).

¹ BĚLOHLÁVEK 1985, s. 152. Ze stejné publikace byly převzaty i další údaje o změnách majitelů zámku.

² Genealogická data příslušníků šlechtických rodů v celém článku jsou převzata z Genealogické sbírky Jana hraběte Dobrzenského (Přebořovský č. 828, Wrtba 1228) (Národní archiv), z různých ročníků a řad *Gothajského almanachu* a *Almanachu českých šlechtických rodů*.

³ BAĎUROVÁ 1985, s. 160–161.

⁴ O piaristických kolejích např. BARTUŠEK 2003.

⁵ VRCHOTKA 1978, s. 25, sign. 221.

⁶ MAŠEK 1992, s. 185–204.

⁷ OBRÁTIL 1923, s. 93–94.

Pálffy z Erdödu (1690–1756), třetí manželku zmíněného Františka Karla (1644–1723), ale toto exlibris se prozatím v žádné knihovně najít nepodařilo.

Knihovna hrabat z Wrthby

V roce 1716 zakoupil Konopiště Jan Josef I. hrabě z Wrthby (1669–1737), poté zámek přešel do vlastnictví bratra Františka Václava I. (1669–1750), jehož statky zdědil starší syn Jan Josef II. (1713–1782) a po něm jeho bratr František Václav II. (1724–1762). Všechny rodové statky následně zdědil jeho syn František Václav (1759–1830), který byl posledním svého rodu a odkázal celý majetek princ Janu Karlovi z Lobkowicz (1799–1878). Hlavní část zdejší knihovny vybudoval na zbytku starší knihovny hrabat Přehořovských zmíněný Jan Josef I. z Wrthby, který po sobě zanechal nejrozsáhlejší knihovní soubor.⁸ S jeho podpisem se setkáváme na francouzských překladech antických autorů – např. Plútarchos, latinských právnických dílech a německých tiscích. Výsledkem jeho činnosti je i podstatná část sbírky teatriálů.⁹ O jeho knihovně nám poskytne informace zejména rukopisný katalog „Catalog I. C. de W.“,¹⁰ který je tvořen dvěma abecedními soupisy obsahujícími velmi stručné názvy (zpravidla bez udání autora) a počet svazků. První seznam zachycuje 1657 bibliografických jednotek, druhý, specializovaný na teatrialia, 1832 svazků. Teatrialia bývají označena poznámkou, zda jde o komedii nebo tragédii. Celkem obsahuje katalog téměř tři a půl tisíce bibliografických jednotek. Jeden svazek pochází z majetku hrabat z Hessensteinu, tj. rodiny manželky Jana Josefa. Na Konopišti dožil zbytek svého života František Sezima svobodný pán z Wrthby (1677–1724) z jindřichovické pošlosti Wrthbů. V knihovně proto nalezneme okolo 20 knih se supralibros jeho bratra Jana Václava († 1709), majitele Jindřichovic u Votic. Většinou jde o biografickou literaturu přelomu 17. a 18. století, např. o Karlovi III. nebo Ludvíkovi XIV. František Václav II. obohatil knihovnu francouzskými a latinskými tisky poloviny 18. století, označovanými jeho podpisem. Jeho manželka Marie Anna z Klenového a Janovic přinesla do konopišťské knihovny frankfurtský tisk J. Barclai: *Argenidis continuatae* z let 1627–1627 s podpisem svého příbuzného Přibíka Františka Josefa Jeniška z Újezda (1680–1716). Marie Anna se po ovdovění znovu provdala, tentokrát za anglického hraběte Johna Dillona O’Kelly z Gallagher a Tycooly. Tímto sňatkem se wrthbovská knihovna obohatila o necelou stovku anglických knih ze 17. a 18. století, v Čechách velmi ojedinělých. Tento soubor obsahuje filozofická díla, historii či politiku. Mnohé knihy

byly vtištěny v Londýně nebo v Dublinu. Jazykově ovšem ve sbírce Johna Dillona převládá francouzština, až pak následuje angličtina, němčina, italština a latina. V jeho knihovně byly také svazky s anglickými provenienčními označeními, např. heraldické exlibris Georga Claytona, Francise Carringtona of Wottor in Werwickshire, Jamese Plunketta of Tyngall nebo Johna Gregorie. Když v roce 1887 František Evžen princ z Lobkowicz (1839–1898) Konopiště prodal, převezl celou zdejší knihovnu do Křimic, kde byla sjednocena s dalšími knihovnami. Jen několik svazků zůstalo zapomenuto na místě a staly se součástí další konopišťské knihovny. Stejně tak si Lobkowiczové odvezli i svou knihovnu, na Konopišti zůstaly zapomenuty jen dva svazky s českými rukopisnými modlitbami, označenými razítkem Jana Nepomuka Karla z Lobkowicz (1799–1878) „FJL Konopist“ (= Fürst Johann Lobkowicz) s knížecí korunou.

Knihovna arcivévody Františka Ferdinanda¹¹

Nová knihovna začala na Konopišti vznikat s příchodem arcivévody Františka Ferdinanda d’Este (1863–1914)¹² v roce 1887. Drobné zbytky původních knihoven doplnil arcivévoda František Ferdinand knihami ze zámku Chlum u Třeboně,¹³ který zdědil po arcivévodovi Františku V. d’Este (1819–1875). Chlumeckou knihovnu shromáždili dřívější majitelé tohoto zámku, hrabata z Fünfkirchenu.¹⁴ Hrabě Johann Franz (1709–1782), přisedící důchodkového a fiskálního soudu v Praze, si své knihy podepisoval, např. „Franciscus Comes de Fünfkirchen Anno 1728“ nebo „Ex rebus Francisci Comititis de Fünfkirchen“. Těmi jsou označeny knihy latinské, francouzské i německé. Do knihovny přispěli i jeho synové, Johann Adam (1744–1826?) a zejména Franz (1745–1807), který si své francouzské a německé právní a historické knihy podepisoval nebo razítkoval „francois FUNFKIRCHEN“. V roce 1766 publikoval ve Vídni svou disertaci *Syntaxma selectarum dissertationum ecclesiasticarum ad illustrationem iuris ecclesie pertinentium*, která se v knihovně nachází v devíti exempláři. Jeho potomci Chlum prodali Josefu Filipu Eduardovi hraběti ze Stadion-Warthusenu (1797–1844),¹⁵ s celou nebo s alespoň s částí své knihovny. Josef Filip Eduard přivezl na zámek některé francouzské knihy své matky Anny (1775–1841), dcery Johanna Georga hraběte ze Stadion-Thannhausenu (1749–1814), která se provdala za Johanna Filipa Karla hraběte ze Stadion-Warthusenu (1763–1824). Tak se do knihovny na Chlumu dostaly také francouzské beletristické knihy s heraldickým exlibris Friedricha Karla hraběte ze Stadion-Thannhausenu (1774–1820) a alespoň jedna

⁸ Následující informace o wrthbovské knihovně jsou převzata z článku MAŠEK 1992.

⁹ Dodnes dochovaný fond teatriálů v Křimicích byl publikován: ŠIMÁKOVÁ–MACHÁČKOVÁ 1970.

¹⁰ Katalog je součástí fondu rukopisů zámecké knihovny Křimice.

¹¹ Základní informace o knihovně: JÍLKOVÁ 1985; LIFKA 1934, s. 54; MAŠEK 1997, s. 99–101.

¹² O jeho životě nejnověji a nejdrobněji AICHELBURG 2014. Informace o dalších příslušnících Rakouského arcidomu srv. HAMANNOVÁ 1996.

¹³ Není zcela zřejmé, zda k převozu této knihovny na Konopiště nedošlo až později, po konfiskaci obou zámků v době první republiky. A. Krejčík zjistil v roce 1922, že „po různých pokojích roztroušeno jest nejméně na 2.000 svazků různé belletrie německé a francouzské, jakož i děl ilustrovaných“. KREJČÍK 1922. Neuvádí ovšem žádné staré tisky.

¹⁴ MAŠEK 2008, s. 253.

¹⁵ MAŠEK 2010, s. 299–300.

kniha s razítkem Friedricha Lothara hraběte ze Stadion-Warthusenu (1761–1811).¹⁶ V roce 1861 odkoupil zámek a velkostatek Chlum zmíněný rakouský arcivévoda František V. d'Este (1819–1875).

Arcivévoda František Ferdinand si v letech 1912–1913 na Konopiště přivezl z Arstetenu knihovnu svého otce arcivévody Karla Ludvíka (1833–1896), který žádné provenienční označení neužíval, ale několik knih mu bylo dedikováno jejich autory, např. rakouskou básnířkou Josefínou svobodnou paní von Knorr (1827–1908)¹⁷ nebo Karlem hrabětem Coronini z Cronbergu (1818–1910).¹⁸ Pravděpodobně dovezl na Konopiště i knihovní skříně, které nesou monogram „CL“.¹⁹

Nejpodstatnější část konopišťských knižních sbírek ale shromáždil arcivévoda František Ferdinand sám. Své knihy označoval někdy podpisem „Erzh Franz Ferdinand“, razítkem s propletenými iniciálami „FF“, nejčastěji heraldickým exlibris s textem „EX LIBRIS FRANCISCI FERDINANDI ARCHIDVCIS AVSTRIAE ESTENSIS“. V dětství užíval jednoduchého razítka „FRANZ“, podobně jako jeho bratr arcivévoda Otto František Josef (1865–1906), jehož razítko „OTTO“ se v konopišťské knihovně také nachází. Z této doby pocházejí také dvě rukopisné přímo pro zmíněné bratry napsané české *Čítanky*, které jim sestavil jejich učitel Ferdinand Čenský (1829–1887).²⁰ Vybrané texty byly z oblastí náboženství, dějin rodu Habsburků a především z českých dějin.

Z doby dospívání Františka Ferdinanda se zachovaly také knihy, které mu věnovali jeho vychovatelé, Ferdinand Christoph Eberhard hrabě Degenfeld-Schonburg (1835–1892)²¹ nebo Godfried Marschall (1840–1911),²² učitel náboženství. Zcela ojedinělé je v knihovně zlacené supralibros strýce arcivévody Františka Ferdinanda, Maxmiliána císaře Mexického (1832–1867). Supralibros zobrazuje znak Mexika s císařskou korunou. V jednom případě se v knihovně objevuje stopa po sestře Františka Ferdinanda Marii Annunciatě (1876–1961). Jde o hudebninu se zlaceným textem na vazbě „MUSICA PER PIANOROFTE PER USO DI S.A.R. PRINCIPESSA D. MARIA ANNUNZIATA“.

Z celé řady arcivévodovi osobně svá díla dedikujících autorů lze uvést např. Károly Pacsériho,²³ doktora filozofie a královského školního inspektora, Karla von Scherzera (1821–1893),²⁴ diplomata a hospodářského

odborníka, Theodora von Bühlera (1821– po r. 1905),²⁵ ředitele Hlavního státního archivu v Moskvě, Friedricha Karla Maxe Vierhappera (1876–1932),²⁶ rakouského profesora botaniky, Ludwiga Lorenze von Liburnau (1856–1943),²⁷ ředitele Přírodovědeckého muzea ve Vídni a profesora zoologie, který doprovázel arcivévodu na jeho cestách po světě, Josepha Casiera (1852–1925),²⁸ belgického uměleckého skláře, politologa Leopolda svobodného pána Chlumeckého (1873–1940)²⁹ nebo hudebního skladatele Antona Wunderera (1850–1906).³⁰ Také lze zmínit dedikační vpisek „Jeho císařské Výsosti panu arcivévodovi Františku Ferdinandovi v hluboké pokoře věnuje sbor dobrovolných hasičů v Holicích v Čechách“.

Z knihovny předsedy jeho komory Lea hraběte z Wurmbrand-Stuppachu (1840–1903)³¹ pochází jeden svazek; francouzský cestopis do Indie a Číny z konce 18. století je označen razítkem s ruským carským orlem a textem „BIBLIOTHEQUE DE TSARSKOE SELO“. Snad jej František Ferdinand získal na své cestě do Ruska v roce 1891.

V letech 1895–1899 si arcivévoda František Ferdinand vpisoval do některých, zejména beletristických knih místa, na kterých je četl, měsíc a rok, někdy i den, a jejich hodnocení. Ojedinělý vpisek je z roku 1911. Celkem takto označil 60 knih, s výjimkou tří francouzských knih jsou všechny německé. Dle těchto vpisků četl knihy jak na Konopišti, tak i na cestách, v loveckých chatách v Rakousku, zejména v Guttaringu, dále v Ajacciu na Korsice, v Benátkách, v Amánu, v Alžíru, v Monte Carlu, v bosenských městech, na cestě z Norimberka do Londýna, v salonním voze na cestě z Meranu do Vídně nebo z Vídně do Benešova. Nadpoloviční většina knih se arcivévodovi líbila a označil je slovy „hübsch“ [= pěkné], „interessant“ [= zajímavé], „gut“ [= dobré], „recht gut“ [= velmi dobré] nebo alespoň „ziemlich gut“ [= docela dobré], asi 10 knih označil slovy „mittelmässig“ [= prostřední] nebo „passabel“ [= obstojné], čtvrtinu odsoudil jako „schwach“ [= slabé] a pouze u jedné užil příkrý termín „sehr dumm“ [= velmi hloupé]. Oblíbil si díla Ludwiga Ganghoferova, kladně hodnotil dílo Richarda Vosse a četl především méně známé autory, novely a romány ze soudobého života různých vrstev evropské společnosti. V roce 1911 pochválil knihu V. Veresajeva *Meine Erlebnisse im Russisch-japanischen Krieg*.

¹⁶ Tato exlibris jsou běžná ve fondu zámecké knihovny Kout na Šumavě.

¹⁷ KILLY-VIERHAUS 1999, s. 630.

¹⁸ MAŠEK 2008 s. 149.

¹⁹ AICHELBURG 2014 Bd. III, s. 876.

²⁰ OSN Díl VI, s. 588.

²¹ GGT Grf 1895, s. 248.

²² AICHELBURG 2014, Bd. III, s. 683.

²³ Tamtéž, s. 699.

²⁴ WURZBACH Th. 29, s. 227–238

²⁵ GGT Frhr 1905 s. 91 je uveden naposledy.

²⁶ Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Karl_Max_Vierhapper [cit. 22. 10. 2020].

²⁷ KILLY-VIERHAUS 1999, Bd. VI, s. 474.

²⁸ Dostupné z: nl.wikipedia.org/wiki/Joseph_Casier [cit. 22. 10. 2020].

²⁹ MAŠEK 2008, s. 401; POUZAR – MAŠEK – MENSdorFF-POULLY – POKORNÝ 2005, s. 174.

³⁰ AICHELBURG 2014, Bd. III, s. 768. Biografická data: https://de.wikipedia.org/wiki/Anton_Wunderer

³¹ Tamtéž, s. 768.

Arcivévodova manželka Žofie vévodkyně z Hohenbergu (1868–1914)³² si své knihy bohužel nijak neoznačovala, a tak jí lze přisoudit pouze několik jí dedikovaných knih, např. od Lucy von Hebertanz-Kaempfer (1856–?)³³ konzervativní, protiemancipačně zaměřené spisovatelky, která žila od roku 1906 egyptské Káhiře. Tam vévodkyni Žofii v roce 1911 vepsala dedikaci do své knihy *Taubenflug* (Regensburg, 1911). Vliv vévodkyně Žofie je nejznatelnější ve sbírce hudebnin. Některé si na Konopiště přivezla již ze svého domova. Setkáváme se tak nejen s jejím podpisem s dívčím jménem, ale i s podpisy její matky Wilhelminy hraběnky Chotkové z Chotkova a Wognina (1838–1886),³⁴ rozené hraběnky Kinské, i s podpisem sestry Antonie (1874–1930).³⁵ Některé hudební skladby byly vévodkyni Žofii věnovány jejich autory, např. Aloisem Borovičkou nebo nakladateli, např. pražským Františkem Augustinem Urbánkem (1842–1919),³⁶ který svou dedikaci „JEJÍ VÝSOSTI NEJJASNĚJŠÍ PANÍ VÉVODKYNĚ ŽOFII Z HOHENBERGŮ.“ nechal vyzlatit na vazbě.

Častěji se v knihovně setkáváme se vpisky jejich synů, Maxmiliána (1902–1962) a Ernesta (1904–1954). Maxmilián si své knihy podepisoval, někdy využíval k podpisu předtištěných exlibris a místy použil i razítko s královskou korunou a textem „FÜRST MAX“. Vzhledem k jeho věku nepřekvapí, že jeho označení nacházíme především na školních učebnicích, včetně učebnice češtiny a na dětských a dobrodružných knihách, např. dílech Karla Maye. Jedna kniha mu byla dedikována rakouským malířem Hermannem Ritschlem (1865–1935),³⁷ který restauroval obrazovou sbírku modenckých vévodů a s rodinou arcivévodky Františka Ferdinanda udržoval styky. S podpisem Maxmiliánova mladšího bratra Ernesta se setkáváme hlavně na pohádkových knihách.

Do konopišťské knihovny proniklo také mnoho knih s cizími provenienčními znaky. Ze starších např. majitelské vpisky Johanna Gottlieba z Windisch-Graetzu († 1732),³⁸ císařského generála a polního maršála, a jeho bratra Wilhelma Eustacha, nebo heraldické supralibros Sigmunda z Haimhausenu (1708–1793),³⁹ prezidenta bavorského mincovního a horního kolegia. Snad dědictvím se do knihovny

dostala kniha se vpiskem Johanna Reicharda von Salburg (1771–1833),⁴⁰ majora a křídelního pobočníka arcivévodky Franze d'Este vévody Modenského (1779–1846). Další knihy, které by mohly být jednoznačně vévodovi přisuzovány, ve fondu nejsou.

Některé knihy pocházejí z uherských knihoven, např. knihy s heraldickým exlibris Ladislava Viétoris von Kis-Kovalóc (*1802),⁴¹ majitele zámku Horovce jižně od Púchova, nebo knihy z knihovny Sándora svobodného pána z Prónay (1826–1890)⁴² ze zámku Tóalmás (východně od Budapešti), které odkoupili Géza svobodný pán Podmaniczky von Aszód (1839–1923)⁴³ s manželkou Berthou rozenou hraběnkou z Degenfeld-Schonburgu (1843–1928).⁴⁴

V konopišťské knihovně nalezneme také stopy po knihovně F. Z. M. Hauslaba,⁴⁵ hrabat z Waffenbergu na Mödlingu,⁴⁶ Franze Josefa z Lipperheide (1835–1906),⁴⁷ Ernsta Hartmanna z Franzensuldu (1840–1884)⁴⁸ nebo německého geologa Johanna Jakoba Baiera (1677–1735).⁴⁹ V roce 1916 zanechal na Konopišti knihu bývalý zpovědník arcivévodky Františka Ferdinanda (1863–1914) Eduard Fischer (1846–1933).⁵⁰

Celý příběh je navázán na heraldické exlibris Williama Arthura vévody z Portlandu (1857–1943),⁵¹ konzervativního anglického politika. Když arcivévoda František Ferdinand navštívil v roce 1913 Anglii, účastnil se také lovu na panství vévody z Portlandu. Během přípravy lovu došlo k neodborné manipulaci se zbraněmi a blízko arcivévodky proletěla omylem vystřelená kulka. Vévoda ve svých pamětech uvádí, že často přemýšlel, zda by Velká válka nemohla být odvrácena, nebo přinejmenším odložena, pokud by se arcivévoda setkal se svou smrtí tam, a ne v Sarajevu následující rok.

Z církevních knihoven lze upozornit např. na benediktiny z Vídně, jezuity z Mnichova a Brixenu, na vpisek Johanna Walterfingera (činný 1629–1641),⁵² světicího biskupa ve Vídni, titulárního biskupa Germanie a opata benediktinského kláštera „U Skotů“ ve Vídni nebo na dva svazky z knihovny piaristů z hornorakouského Freistadtu; z českých zemí pak heraldické exlibris Jana Nepomuka

³² HAMANNOVÁ 1996, s. 390–391. Genealogické informace o rodu vévodů z Hohenbergu srv. POUZAR – MAŠEK – MENSENDORFF-POULLY – POKORNÝ 2001, s. 146–151.

³³ KOSCH – HAGESTEDT 2010, sl. 288.

³⁴ POUZAR – MAŠEK – LOBKOWICZ – POKORNÝ 1999, s. 180–181.

³⁵ Tamtéž, s. 181.

³⁶ BÍLKOVÁ 1994.

³⁷ AICHELBERG 2014, Bd. III, s. 717.

³⁸ WITTING 1918, s. 571; WURZBACH Th. LVII, s. 40.

³⁹ SEYLER 1884, s. 14–15.

⁴⁰ GGT Grf 1837, s. 395.

⁴¹ Csergheő de Nemes-Tacsikánd 1885–1887, s. 716.

⁴² GGT Frhr 1891, s. 693. Uváděn pod jménem Alexius.

⁴³ Csergheő de Nemes-Tacsikánd 1885–1887, Tf. 370. ÖSTERREICHISCHES, s. 137.

⁴⁴ GGT Grf 1930, s. 160.

⁴⁵ LEUPOLD 1789, s. 405. Další výskyt tohoto exlibris např. v zámecké knihovně Dalovice.

⁴⁶ MAŠEK 2010, s. 413. Stopy po této knihovně nacházíme také v zámeckých knihovnách Rožtět, Nové Syrovce a Batelov.

⁴⁷ GGT Frhr 1907, s. 467.

⁴⁸ GTR 1883, s. 218–219.

⁴⁹ ADB Bd. I, s. 774–775.

⁵⁰ AICHELBERG 2014, Bd. III, s. 614.

⁵¹ Dostupné z: en.wikipedia.org/wiki/William_Cavendish-Bentinck,_6th_Duke_of_Portland [cit. 22. 10. 2020].

⁵² SEYLER 1882, s. 90–91, Tf. 101.

Rottera (1807–1886),⁵³ od roku 1844 opata břevnovského a broumovského. Nejstarší církevní proveniencí je zlatené heraldické supralibros „PETRVS DE VILLARS ARCHIEPISCOPVS ET COMES VIENENSI“, které užíval Petrus de Villars (1517–1592),⁵⁴ od roku 1576 arcibiskup ve městě Vienne na jihovýchodě Francie.

Zámek Konopiště byl sirotkům Maxmiliánu a Ernestu z Hohenbergu konfiskován v roce 1919 i s mobiliářem, tj. včetně knihovny, právně byl tento akt dokončen 5. 8. 1921. A. L. Krejčík⁵⁵ v *Národních listech* v roce 1922 napsal: „knihovna rozdělena na dvě části: menší v přízemí a velká v I. patře vedle rytířského sálu. Čítají dle přibližného odhadu 6000 svazků, v což nečítá se velké množství knih, zvláště ilustrovaných, které jsou v jednotlivých pokojích zámeckých. Hlavní obor této knihovny jest botanika, vedle toho jest tu kompletní serie publikací České akademie věd a umění od počátku až do roku 1914.“

Podle rozmístění v různých prostorách zámku je knihovna dnes rozdělena na několik částí, ale jde stále o jeden fond, kromě knihovny toskánské větve rodu Habsburků ze zámku Ostrov,⁵⁶ která byla na Konopišti deponována v roce 1968.

Celkově obsahuje konopištská knihovna arcivévody Františka Ferdinanda a jeho dětí přes 10 000 svazků, z toho 50 rukopisů, a asi 1000 starých tisků. Fond rukopisů, převážně z 19. století, obsahuje především militaria, hudebniny, místy i teatralia, dějiny evropských států, vojenské příručky, školní zápisky, přednášky a opsané básně.

Většina fondu je jazykově německá, méně francouzská, místy se vyskytují knihy v latině, angličtině, španělštině a italštině a několik set knih je v češtině a maďarštině. Zcela ojediněle se setkáme s knihami polskými, chorvatskými nebo ruskými.

Mezi 15 tisky ze 16. století nalezneme především díla o dějinách rodu Habsburků, např. W. Lazius: *Commentariorum in Genealogiam Austriacam libri duo* (Basel, 1564) a díla právníká, např. E. Speckhan: *Quaestionum Iuris CAESAREI, PONTIFICII, STATVTARII, Consuetudinarij, & maximè Saxonici...* (Helmstadii, 1600). Z významných knih lze upozornit na bohatě ilustrovaná přírodovědecká díla K. Gessnera *Thierbuch, Vogelbuch, Fischbuch a Schlangenbuch* z přelomu 16. a 17. století nebo na G. Ruexnerův *Thurnier Buch* (1566).

Podobnou skladbu mají i tisky 17. a 18. století, ve kterých také dominují díla o rodu Habsburků, např. G. de Roo: *Annales oder historische Chronik der Durchleuchtigsten Fürsten... zu Oesterreich Habsburgischen Stammens* (Augsburg, 1621) nebo H. J. Fugger: *Spiegel der Ehren des... Erzhauses Oesterreich...* (Nürnberg, 1668), biografie příslušníků tohoto rodu, např. J. R. Conlin: *Carolus VI.* (Augsburg, 1721), popisy korunovací a oslav, např. císařů Ferdinanda II. a IV. Největší pozornost byla ovšem věnována dvěma osobnostem, Marii Terezií a Josefu II. Nalezneme zde jak jejich biografie, např. *Leben und Geschichte Kaiser Joseph des II.*, (Amsterdam 1790–1791), tak i drobné

brožurky, J. P. Brissot de Warville: *Un défenseur du peuple à l'empereur Joseph II.* (Dublin, 1785) nebo C. J. Schulz: *Eine Thronbeuge bey dem Grabe der grossen Kaiserin Marie Theresia* (Wien, 1780). Další historické spisy pojednávají o dějinách evropských států a objevují se také historické topografie. Právníké spisy jsou většinou latinské, např. J. E. v. Rosbach: *Praxis civilis, Siue Processus Iudiciarius* (Francofurti, 1630) nebo S. v. Puffendorf: *De Officio hominis et civis, secundum legem naturalem libri duo*, (Viennae, 1757). Z dalších oborů je nejčetnější lovectví, např. J. Ch. Hepppe: *Die Jagdlust oder die Hohe u. Niedere Jagd* (Nürnberg, 1783) či soubory J. E. Ridingerových loveckých rytin. Menší množství knih se zabývá zahradnictvím a botanikou, např. C. C. L. Hirschfeld: *Theorie der Gartenkunst* (Leipzig, 1779–1785). Součástí fondu starých tisků jsou i v jiných zámeckých knihovnách oblíbené rozsáhlé soubory děl, jako např. J. G. Krünitzova *Oeconomische Encyclopaedie* (Brünn, 1778–1788), G. L. Buffonovy *Naturgeschichte* vydávané v Brně a Opavě 1785–1788, A. F. Büschingovo *Grosse Erdbeschreibung* (Troppau, 1785–1787) nebo *Allgemeine Weltgeschichte* W. Guthrie a J. Graye vydávané opět v Brně a Opavě v letech 1785–1788. Z konce 18. století pocházejí beletristická a poetická díla německých autorů, méně četné francouzské spisy pojednávají o historii, politice, ale i matematice, která je zastoupena i několika publikacemi v latině.

Mezi publikacemi 19. a 20. století jednoznačně dominují díla o lovectví. Nalezneme zde dílo o lovu obecně, např. G. L. Hartig: *Lexikon für Jäger und Jagdfreunde* (Berlin, 1861), nebo J. Rosner: *Jagd-Signale und Fanfaren* (Pless, 1888), tak i specializované publikace, např. C. Regel: *Die Geheimnisse des Fuchsfanges mit erprobten Universal-Witterungen...* (Neudam, 1878), A. Schmid: *Jagd auf reisende Thiere in Britishch-Indien* (Leipzig, 1882) nebo A. Kremenz: *Das Baer. Ein Beitrag zur Naturgeschichte desselben und zur Jagd Bärwild.* (Innsbruck, 1905). Zvláštní pozornost v řadě publikací byla věnována pěstování a lovu bažantů, např. C. Cronau: *Fasanen. Pflege und Aufzucht* (Strassburg, 1884). U Konopiště arcivévoda František Ferdinand rozsáhlou bažantnici založil. S loveckou literaturou souvisejí také knihy kynologické, např. A. L. Hohnau: *Anleitung zur Zucht und Dressur aller Arten der Jagdkunde*, (Quedlinburg, 1863), a knihy hippologické, např. T. Heinze: *Pferd und Reiter* (Leipzig, 1882). Řada publikací je též věnována lesům a lesnictví, např. G. Pittauer: *Forstliche Studienreise* (Wien, 1912). Jedním z nejčetnějších autorů v konopištské knihovně je rakouský lesník Raoul von Dombrowski. Z dalších přírodovědeckých oborů je častá ornitologie, např. K. Russ: *Vögel der Heimat* (Prag, 1887). Součástí fondu jsou také lesnická a lovecká periodika.

Druhým rozsáhlým tématem knihovny je historie; nalezneme zde dějiny evropských států, např. A. Thiers: *Geschichte der französischen Revolution* (Leipzig, 1848), A. v. Vivenot: *Zur Genesis der zweiten Theilung Polens 1792–1793* (Wien, 1874), J. J. E. Roy: *Histoire de Florence*

⁵³ ÖBL. Dostupné z: <http://www.biographien.ac.at/oebl?frames=yes> [cit. 22. 10. 2020].

⁵⁴ Dostupné z: [fr.m.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Villars_\(évêque\)](fr.m.wikipedia.org/wiki/Pierre_de_Villars_(évêque)) [cit. 22. 10. 2020].

⁵⁵ KREJČÍK 1922, s. [9].

⁵⁶ O této knihovně srov. MAŠEK 2018.

(Tours, 1855) nebo J. W. Zinkeisen: *Geschichte des osmanischen Reiches in Europa* (Hamburg, 1840–1863). Nejčastějším tématem je ovšem historie Rakouska a rodu Habsburků, opět s důrazem na vládu Marie Terezie a Josefa II., např. K. A. Schimmer: *Die grosse Maria Theresia* (Wien, 1862), ale i dalších panovníků a členů tohoto rodu, např. J. Jokell: *Geschichte der Regierung Ferdinand des Ersten* (Wien, 1842–1843) nebo J. K. Nejedlý: *Arcivévoda Albrecht, polní maršálek rakouský* (Kladno, 1895).

Třetím tématem v knihovně širěji zastoupeným je samozřejmě politika. Arcivévodu Františka Ferdinanda zajímaly pochopitelně jak vnitřní problémy Rakouska-Uherska, např. S. Viator: *Politische Verfolgungen in Ungarn* (Wien, 1908), W. Kosch: *Die Deutschen in Oesterreich und ihr Ausgleich mit den Tschechen* (Leipzig, 1909), K. Kramář: *Anmerkungen zur böhmischen Politik* (Wien, 1906) nebo J. M. Baernreither: *Bosnische Eindrücke. Eine politische Studie*, (Wien, 1908), tak i otázky zahraniční politiky, např. K. René: *Oesterreich-Ungarns Orient-Politik im Jahre 1912–1913* (Karlsbad, 1913). Několik publikací je spojeno s osobností kancléře O. von Bismarcka. Ve své knihovně měl arcivévoda František Ferdinand také základní dílo světového pacifismu, *Die Waffen nieder!* (Dresden, 1891) od Berthy von Suttner.

Čtvrtou, opět očekávatelnou oblastí zájmu arcivévody Františka Ferdinanda, bylo vojenství. Nechybí zde klasické teoretické dílo K. v. Clausewitze: *Vom Kriege* (Berlin, 1853), popisy bitev a válečných konfliktů, např. *Die Kämpfe der deutschen Truppen in Südwestafrika* (Berlin, 1906), znalost zbraní, např. W. Böheim: *Waffenkunde* (Leipzig, 1890), dějiny jednotlivých pluků, např. G. A. Treuenfest: *Geschichte des k. k. II. Huszaren-Regimentes Herzog Alexander v. Württemberg* (Wien, 1878) nebo četné cvičební řady, např. pro kavalerii, artilerii, infanterii aj.

Není také překvapivé, že se v této knihovně shromáždila rozsáhlá sbírka mexických knih a knih věnovaných této středoamerické zemi. Tyto knihy byly pravděpodobně součástí knihovny arcivévody Karla Ludvíka (1833–1896). Již v provenienčním rozboru bylo upozorněno na jednu knihu se supralibros arcivévody Maxmiliána, císaře mexického. Část tisků byla v 50. letech 19. století v Mexiku vytištěna, jde zejména o sbírky zákonů, knihy pojednávající o Mexiku ještě před nástupem Maxmiliána na trůn, např. H. G. Ward: *Mexico im Jahre 1827* (Weimar, 1828) nebo knihy o španělském dobytí Mexika. Nejčetnější jsou díla z doby vlády císaře Maxmiliána, např. G. Ferry: *Les révolution du Mexique* (Paris, 1864), E. D. Mansfield: *The Mexican War* (New York, 1860) nebo M. Chavalier: *Mexico ancient and modern* (London, 1864). O osudu císaře Maxmiliána pojednává např. M. v. Alvensleben: *With Maximilian in Mexico* (London, 1867) nebo K. Uliczny: *Geschichte des österreichischen belgischen Freikorps in Mexico* (Wien, 1868). Z dalších oborů je v knihovně čteněji zastoupena literatura o zahradách a parcích, o pěstování květin a stromů, např. H. Jäger: *Die Ziergehölze der Gärten und Parkanlagen* (Weimar, 1865) nebo zahradnické časopisy. Část knihovny obsahuje cestopisy, např. H. Ternaux Compans: *Voyages de l'Amérique* (Paris, 1938) nebo R. v. Eisenstein: *Reise nach Konstantinopel, Kleinasien, Rumänien, Bulgarien und Serbien* (Wien, 1912)

a v knihovně samozřejmě nalezneme i *Tagebuch meiner Reise um die Erde* (Wien, 1895–1896), jehož autorem byl arcivévoda František Ferdinand. Nečekaná je skupina odborné lékařské literatury z 50. a 60. let 19. století, např. J. Engel: *Specielle pathologische Anatomie*, (Wien, 1856). V knihovně jsou také výstavní katalogy, popisy uměleckých sbírek, popisy historických památek v Rakousku od H. Tietze nebo *Soupisy památek historických a uměleckých v českých okresech*. Je trochu překvapivé, že v knihovně absentuje literatura o kultu svatého Jiří, jehož sochy a další zpodobnění arcivévoda František Ferdinand hojně nakupoval do svých sbírek. Beletrie je zastoupena německými klasickými autory, J. W. v. Goethem, F. Schillerem aj., z první poloviny 19. století pocházejí díla italské literatury, z konce 19. století pochází řada románů ve francouzštině. Z významných autorů v knihovně zastoupených lze jmenovat F. Petrarca, L. Ariosta, T. Tassa, G. E. Lessinga, G. de Maupassanta, I. S. Turgeněva, Ch. Dickense, A. Dumase, W. Collinse, L. N. Tolstého, V. Huga aj. Menší skupinou jsou pak díla antických autorů.

Po dětech arcivévody Františka Ferdinanda zůstalo v knihovně několik stovek svazků dětských knih, pohádkových i dobrodružných v němčině a francouzštině a také mnoho učebnic. Ze známých autorů lze uvést např. J. F. Coopera, K. Maye, J. Verna aj. Mezi jazykově českými knihami jsou často vojenské příručky, příležitostné tisky, díla historická, rozsáhlejší jsou soubory vydávané Českou akademií císaře Františka Josefa I., např. *Sbírku pramenův ku poznání literárního života v Čechách, a Moravě a ve Slezsku* nebo již zmíněné *Soupisy památek*. Nalezneme zde i díla Josefa Jungmanna nebo Boženy Němcové. Součástí knihovny je také asi 300 fotografických alb dokumentujících život na Konopišti, lovy zde i na jiných místech, cesty po Evropě, ale jsou zde i fotografie z Egypta, Singapuru, Japonska nebo Austrálie, z četných vojenských manévrů apod. Soubor hudebnin obsahuje asi 80 titulů, často jde o skladby osobně dedikované Žofii z Hohenbergu nebo Františku Ferdinandovi, skladby vytvořené k rodinným výročím, pochody, noty pro klavír, violu nebo housle, v tištěné, místy i rukopisné podobě.

Knihovna Kurta Knoblaucha

Během druhé světové války byl na Konopišti umístěn hlavní štáb jednotek SS, proto zde zbyly knihy tohoto orgánu s razítky „Kommandatur SS – Tr. Üb. Pl. [= Truppenübungsplatz] Beneschau Abt. VI. Vereinnahmt im Bücherbestandsverzeichnis auf Seite Nr. am“.

Zároveň se zde ocitla osobní knihovna Kurta Knoblaucha (1885–1952), německého důstojníka, příslušníka SS a generála Zbraní SS. Kurt Knoblauch vstoupil v roce 1933 do NSDAP a stal se důstojníkem SA, od roku 1935 působil v Hlavním úřadu SS. Požíval velké důvěry Heinricha Himmlera. V roce 1943 ale upadl v nemilost a byl zbaven svých funkcí [dle W. A.]. V roce 1949 byl odsouzen ke dvěma letům v pracovním táboře. Zdali na Konopišti působil, se nepodařilo zjistit. Svě knihy si občas podepisoval a součástí jeho knihovny byly i knihy jeho matky Emmy Schröderové, manželky Elsy rozené Bolegové a jejich příbuzné Berty Bolegové, s jejichž podpisy se v knihovně setkáváme. Řadu knih z nich dostal K. Knoblauch darem, např. dne 26. října 1939 si do knihy

F. W. von Oertzena *Alles oder Nichts. Polens Freiheitskampf in 125 Jahren* (Breslau, 1934) poznamenal, že mu ji věnoval Martin Bormann (1900–1945), vedoucí kanceláře A. Hitlera a hlavní kanceláře NSDAP, který pravděpodobně těsně po skončení války spáchal sebevraždu. Exemplář své knihy *Reden, München 1938* mu s dedikací věnoval její autor Rudolf Hess (1894–1987), zástupce A. Hitlera v NSDAP odsouzený v Norimberském procesu na doživotí.

Vizitka s textem „Olaf W. Fermann Kongens gt. 18. Tlf. 11594 Privat: Villa Trollhaug Littevan Tlf. 99603“ je vlepna do knihy *Russland und wir* (Oslo, 1942) Vidkuna Quislinga. Olaf W. Fermann (1892–1975) byl norský diplomat, podnikatel, důstojník SS, zástupce ředitele Červeného kříže a Quislingův podporovatel. Protože svého vlivu zároveň využíval ve prospěch norských zajatců a mnoho z nich zachránil, nebyl po válce souzen. V knihovně nalezneme také exlibris dalšího diplomata z doby nacismu, Otty Bene (1884–1973), který za války působil v Nizozemí, podílel se na likvidaci židovského obyvatelstva, ale odsouzen nebyl. Exemplář své knihy *Das ärztliche Ethos* (München, 1939) věnoval K. Knoblauchovi její autor Joachim Mrugowsky (1905–1948), lékař, který za druhé světové války podnikal pokusy na věznicích z koncentračního tábora v Sachsenhausenu. V roce 1948 byl obžalován v Norimberském lékařském procesu a odsouzen k smrti.

Celkem obsahuje tato knihovna přes 220 svazků, především z první poloviny 20. století. Vedle románů, často historických, obsahuje hudebniny a literaturu o hudebnících, nacistickou politickou literaturu, mezi autory nalezneme např. A. Rosenberga, H. Göringa či J. Goebbelse, nechybí ani *Mein Kampf*. Četnější jsou také militaria, publikace o prvních letech druhé světové války a místy najdeme anti-semitská díla.

Závěr

Rozsáhlý fond konopišťských knihoven obsahuje řadu cenných svazků spojených s osudy jejich majitelů a jistě skýtá ještě mnoho možností k dalším výzkumům. Velkým usnadněním pro budoucí badatele by byla podrobná katalogizace celého fondu, ke které snad někdy v budoucnosti dojde.

Prameny:

Národní archiv ČR, Genealogická sbírka Jana hraběte Dobrzenského

Literatura:

ADB: *Allgemeine Deutsche Biographie*. Leipzig: Verlag von Duncker & Humblot, 1875–1905.

AICHELBURG 2014: AICHELBURG, Wladimir. *Erzherzog Franz Ferdinand von Österreich-Este 1863–1914. Notizen zu einem ungewöhnlichen Tagebuch eines aussergewöhnlichen Lebens*. Wien: Verlag Berger, 2014.

BAĐUROVÁ 1989: BAĐUROVÁ, Anežka. *Bibliografie spisů Bohuslava Balbína vytištěných do roku 1800. I. Bibliografické popisy*. Praha: Základní knihovna – Ústředí vědeckých informací ČSAV, 1989.

BARTUŠEK 2003: BARTUŠEK, Václav. Šíření piaristických kolejí a škol v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v 17. a 18. století. In: *Paginae historiae* 11. Praha: Státní ústřední archiv, 2003, s. 32–62.

BĚLOHLÁVEK 1985: BĚLOHLÁVEK, Miloslav. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV*. Praha: Svoboda, 1985.

BÍLKOVÁ 1994: BÍLKOVÁ, Eva. *František Augustin a synové (1842–1919). Soupis nakladatelského fondu. Edice inventářů č. 696*. Praha: Památník národního písemnictví, 1994.

Csergheö de Nemes-Tacsikánd 1885–1887: Csergheö de Nemes-Tacsikánd, Géza. *Wappenbuch des Adels von Ungarn*. Nürnberg: Bauer und Raspe, 1885–1887.

HAMANNOVÁ 1996: HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*. Praha: Brána, 1996.

GTR 1883: *Genealogisches Taschenbuch des Ritter- u. Adel-Geschlechter*. Brün: Buschak & Irrgang, 1883.

GGT Frhr 1891: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes 1891.

GGT Frhr 1905: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes 1905.

GGT Frhr 1907: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes, 1907.

GGT Grf 1837: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser*. Gotha, Justus Perthes 1837.

GGT Grf 1895: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes, 1895.

GGT Grf 1930: *Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Gräflichen Häuser*. Gotha: Justus Perthes, 1930.

JÍLKOVÁ 1985: JÍLKOVÁ, Štěpánka. *Zámecká knihovna Konopiště*. Praha 1985. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta.

KILLY–VIERHAUS 1999: KILLY, Walther–VIERHAUS, Rudolf. *Deutsche Biographische Enzyklopädie*. München: K. G. Saur, 1999.

KOSCH – HAGESTEDT 2010: KOSCH, Wilhelm – HAGESTEDT, Lutz, *Deutsches Literatur-Lexikon: biographisch-bibliographisches Handbuch. Das 20. Jahrhundert*. Berlin, New York, Walter de Gruyter, 2010.

KREJČÍK 1922: KREJČÍK, Adolf Ludvík. *Zámecké knihovny. Národní listy* 22. ledna 1922. s. [9].

LEUPOLD 1789: LEUPOLD, Karl Friedrich Benjamin *Allgemeines Adels-Archiv der österreichischen Monarchie*. Wien: bei Franz Anton Hoffmeister, 1789, s. 405.

LIFKA 1934: LIFKA, Bohumír. *Zámecké a palácové knihovny v Čechách. Přehled historicko-topografický*. In: *Český Bibliofil*, 1934, s. 39–54.

MAŠEK 1992: MAŠEK, Petr. *Zámecká knihovna Křimice. Sborník archivních prací* 42, 1992, č. 1, s. 185–204.

MAŠEK 1997: MAŠEK, Petr. *Handbuch deutscher historischer Buchbestände in Europa. Band II. Tschechische Republik. Schlossbibliotheken unter der Verwaltung des Nationalmuseums in Prag. Hildesheim*. Zürich – New York: Olms-Weidmann, 1997.

MAŠEK 2008: MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl I*. Praha: Argo, 2008.

MAŠEK 2010: MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl II.* Praha: Argo, 2010.

MAŠEK 2018: MAŠEK, Petr. Zámecká knihovna Ostrov. In: *Toskánská Habsburkové a ostrovské panství.* Ostrov: město Ostrov, 2018, s. 208–220.

OBRÁTIL 1923: OBRÁTIL, Karel Jaroslav. Po stopách starých českých exlibris. In: *Sborník pro exlibris a drobnou grafiku II.* Praha: 1923, s. 93–94.

ÖSTERREICHISCHES: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950.* Wien; Graz; Köln: Böhlau – Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1983.

OSN: *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí.* Praha: J. Otto, 1888–1909.

POUZAR – MAŠEK – LOBKOWICZ – POKORNÝ 1999: POUZAR, Vladimír – MAŠEK, Petr – LOBKOWICZ, František – POKORNÝ, Pavel R. *Almanach českých šlechtických rodů.* Praha: Martin, 1999.

POUZAR – MAŠEK – MENSENDORFF-POULLY – POKORNÝ 2001: POUZAR, Vladimír – MAŠEK, Petr – MENSENDORFF-POULLY, Hugo – POKORNÝ, Pavel R. *Almanach českých šlechtických rodů.* Praha: Martin, 2001.

POUZAR – MAŠEK – MENSENDORFF-POULLY – POKORNÝ 2005: POUZAR, Vladimír – MAŠEK, Petr – MENSENDORFF-POULLY, Hugo – POKORNÝ, Pavel R. *Almanach českých šlechtických rodů.* Praha: Martin, 2005.

SEYLER 1882: SEYLER, Gustav A. *Klöster.* Nürnberg: Verlag von Bauer und Raspe, 1882.

SEYLER 1884: SEYLER, Gustav A. *Abgestorbener Bayrischer Adel.* Nürnberg: Bauer und Raspe, 1884.

ŠIMÁKOVÁ – MACHÁČKOVÁ 1970: ŠIMÁKOVÁ, Jitka – MACHÁČKOVÁ, Eduarda. *Teatralia zámecké knihovny z Křimic. I.–II.* Praha: Divadelní ústav, 1970.

VRCHOTKA 1978: VRCHOTKA, Jaroslav et al. Knihovna Bohuslava Duška. *Sborník Národního muzea, řada C – Literární historie* 23, 1978, č. 1–4.

WITTING 1918: WITTING, Johann Baptist. *Der Niederösterreichische Landständische Adel.* Nürnberg: Bauer und Raspe, 1918.

WURZBACH: WURZBACH, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich.* Wien: Kaiserlich-königliche Hof- und Staatsdruckerei, 1856–1891.

Elektronické zdroje:

ÖBL: *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950.* Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. [online]. Dostupné z: <http://www.biographien.ac.at/oebf?frames=yes> [cit. 22. 10. 2020].

Wikipedia. The Free Encyclopedia [online]. Dostupné z: en.wikipedia.org [cit. 22. 10. 2020].

Wikipedia. L'encyclopédie libre [online]. Dostupné z: fr.wikipedia.org [cit. 22. 10. 2020].

Wikipedia. De vrije encyclopedie [online]. Dostupné z: nl.wikipedia.org [cit. 22. 10. 2020].

Petr Mašek

Knihovna Národního muzea
oddělení zámeckých knihoven
Václavské náměstí 68
110 00 Praha 1